

*Коленцова В. М.
Одеський державний аграрний університет*

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ ЗІСТАВЛЕНЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
ПРАВОПИСУ ВЕТЕРИНАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
ЛАТИНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ**

Проблема навчання правопису іншомовних слів та словникових слів не зазнала широкої теоретичної розробки, експериментальної перевірки та практичного втілення. Вона лише спорадично представлена у працях В.Полтевої-Лазарис [1], І.Проніної [2], Є.Чак [3], М.Шевчук [4] та деяких інших учених. Однак до навчання правопису ветеринарних термінів у лінгводидактиці ніхто не звертався.

Необхідність суспільства у підготовці висококваліфікованих фахівців ветеринарного та зооінженерного профілю з високим рівнем орфографічної компетенції та відсутність як теоретичного наукового обґрунтування, так і, насамперед, експериментальної перевірки системи роботи з навчання правопису ветеринарної термінології латинського походження зумовлюють актуальність нашого дослідження.

Основна мета дослідження – експериментально перевірити ефективність використання зіставлень у процесі навчання правопису ветеринарної термінології латинського походження.

Здійснивши аналіз теоретичних праць з психології, психолінгвістики, лінгводидактики Н.Арват, Ф.Арват [5], А.Балян [6], В.Бекмуратова [7], Г.Бурденюк [8], Р.Давлетова [9], А.Коваль [10], О.Коломийченко [11], І.Мельниченко [12, 13], Г.Петров [14], А.Сергієвський [5], де розкривається зіставна методика навчання орфографії, а також здійснивши спостереження за навчальним процесом, провівши співбесіду зі студентами та викладачами-словесниками, нам вдалося сформулювати робочу гіпотезу: використання зіставлень у раціональному поєднанні із надбаннями традиційної методики навчання орфографії сприятиме підвищенню рівня орфографічної компетенції студентів ветеринарних та зооінженерних факультетів.

Аналіз навчальних планів ветеринарного та зооінженерного факультетів, а також анкетування студентів (метою якого було визначити, чи знають студенти російську мову) дав змогу виявити, що студенти першого курсу володіють російською мовою і вивчають латинську, що вказує про доцільність впровадження зіставлень української мови з російською та латинською при

навчанні орфографії.

Проведення експериментальної перевірки передбачає визначення її мети, завдань та об'єкту.

Мета: перевірити висунуту гіпотезу про необхідність використання зіставних елементів у поєднанні з традиційними способами у навчанні правопису ветеринарної термінології латинського походження для підвищення орфографічної компетенції студентів ветеринарного та зооінженерного факультету.

Завдання: 1) провести констатуючий зріз для виявлення рівня сформованості умінь та навичок правопису ветеринарних термінів латинського походження, для встановлення рівня орфографічної компетенції, 2) провести експериментальне навчання, 3) провести післяекспериментальний зріз для виявлення підсумкового рівня знань студентів, для порівняння знань ЕГ, яким курс орфографії викладався за розробленою методикою, та КГ, яким курс орфографії викладався за загальною методикою, встановити залежність грамотності від знання лексичного значення слова, вміння визначати його морфемний склад.

Експериментальні матеріали: 1) курс лекцій (які передбачали теоретичний виклад правил та принципів правопису ветеринарних термінів латинського походження), 2) комплекс вправ для підвищення рівня орфографічної компетенції (списування, диктанти, словникова робота, визначення орфограм та їх пояснення, орфографічні промовляння, вправи на переклад з російської мови, на транслітерацію та транскрипцію з латинської мови, робота зі словником, завдання пошукового характеру, систематичні повторення навчального матеріалу), 3) комплекс наочності (зіставні таблиці правопису слів у трьох мовах, картки з зображенням іррегулятивних слів та морфем, алгоритми застосування правил написання).

Неварійовані умови експерименту:

- етап навчання – початковий
- постійний склад навчальних груп
- загальна кількість годин – однакова
- об'єкти контролю і параметри їх оцінки
- однаковий вихідний рівень знань
- навчання в контрольних та експериментальних групах проводилося експериментатором.

Варійована умова – використання зіставлень написань в українській мові з

російськими та латинськими аналогами на етапах презентації та тренування навчального матеріалу.

За умов строгої рівності постійних умов проведення експерименту варійована умова була представлена таким чином: в ЕГ навчання проводилося у відповідності до програмних вимог і передбачало цілеспрямовану систему роботи для підвищення рівня орфографічної компетенції студентів ветеринарного та зооінженерного факультету з використанням зіставлень з латинською та російською мовами. У КГ виклад орфографії здійснювався ізольовано від інших мов, насамперед від латинської мови.

Структура методичного експерименту подається у таблиці № 1.

Структура методичного експерименту

Таблиця № 1

<i>№</i>	<i>Етапи експериментального дослідження</i>	<i>Час проведення</i>	<i>Кількість аудиторних годин</i>	<i>Кількість груп</i>	<i>Завдання етапів</i>
1.	передекспериментальний зріз	2.09.2002 – 7.09.2002	2	8	визначення початкового рівня сформованості умінь та навичок правопису ветеринарних термінів латинського походження 2) визначення труднощів, з якими студенти зустрічаються у процесі навчання орфографії
2.	експериментальне навчання	10.09. 2002 – 6.12. 2002	20	4	впровадження запропонованої методики
4.	післяекспериментальний зріз	9. 12. 2002 – 13. 12. 2002	2	4	встановлення підсумкового рівня сформованості орфографічних умінь та навичок у контрольних та експериментальних групах, вивчення результатів експерименту та підтвердження висунутої гіпотези

Вид експерименту (за П.Гурвичем [16]): основний, горизонтальний, природний, відкритий.

Дамо коротку характеристику кожного етапу експериментальної роботи.

Передекспериментальний зріз.

Формою оціночного контролю в процесі передекспериментального зрізу

була письмова робота, яка складалася із ряду таких завдань: 1) словниковий диктант (перевірка орфографічних умінь та навичок запису слів під диктовку), 2) списування з пропущеними літерами, 3) переклад слів з російської мови, 4) визначення семантики та морфемного складу слів.

Мета передекспериментального зрізу: визначити початковий рівень умінь правопису ветеринарних термінів у студентів ветеринарних та зооінженерних факультетів.

Об'єкти контролю констатуючого зрізу були:

1. уміння відтворювати на слух ветеринарні терміни (словниковий диктант);
2. уміння списувати окремі слова, вирішуючи орфографічні завдання;
3. уміння орфографічно правильно записувати слова при їх перекладі з російської мови;
4. уміння визначати семантику та морфемний склад термінів;
5. виявлення впливу знань морфемної будови та лексичного значення слів на їх написання;

Перевірялися такі орфограми: 1) написання м'якого знака та апострофа в іншомовних ветеринарних термінах; 2) написання голосних –и-, -і- після приголосних; 3) написання ненаголошених –и-, -е-; 4) подвоєння та подовження приголосних; 5) правопис префіксів; 6) правопис складних слів; 7) йотація в словах іншомовного походження.

Результати констатуючого зрізу подаються в таблиці 2. Таким чином, три групи студентів з найвищими показниками склали контрольні групи, а з найнижчими – експериментальні.

Таблиця 2

Результати передекспериментального (констатуючого) зрізу

	1		2		3		Середній показник	
	сбн	скн	сбн	скн	сбн	скн	сбн	скн
КГ1	5,83	0,58	3,83	0,38	4,29	0,43	4,65	0,47
КГ2	6,04	0,6	2,18	0,22	3,27	0,32	3,83	0,38
КГ3	6,2	0,62	2,7	0,27	3,37	0,33	4,09	0,41
Середній показник	6,03	0,6	2,9	0,29	3,64	0,36	4,19	0,42
ЕГ1	4,6	0,46	2,15	0,21	2,5	0,25	3,08	0,31
ЕГ2	1,7	0,17	1,33	0,13	2,25	0,22	1,76	0,18
ЕГ3	4,25	0,42	3,35	0,33	3,75	0,37	3,78	0,38
Середній показник	3,52	0,35	2,27	0,22	2,83	0,28	2,87	0,29

Враховуючи те, що в методиці навчання прийнято вважати достатнім

рівень засвоєння знань, якщо середній коефіцієнт навченості складає не менше 0,7. Як показує аналіз даних експерименту, по жодному об'єкту контролю середній коефіцієнт навченості не відповідає нормі.

Подамо процентне співвідношення результатів (67 експериментованих).

За словниковий диктант: з високим рівнем виявилось 3% студентів, з середнім – 22,5%, з низьким – 24%, з відсутністю достатніх умінь – 50,5%.

За друге завдання – на вирішення орфографічних завдань: з високим рівнем умінь – 0%, з середнім – 5%, з низьким – 13%, з відсутністю достатніх умінь – 82%.

За третє завдання – на переклад з російської мови: з високим рівнем умінь – 0%, з середнім – 10%, з низьким – 8%, з відсутнім рівнем умінь – 82%.

Нами було перевірено знання лексичної семантики та морфемної будови ветеринарних термінів. Результати виявилися такими:

- знання лексичної семантики слів: з високим рівнем – 0%, з середнім – 0%, з низьким – 0%, з відсутніми знаннями – 100%.

- знання морфемної будови: з високим рівнем – 0%, з середнім – 0%, з низьким – 3%, з відсутністю знань – 97%.

Таким чином, у ході доекспериментального зрізу нами було встановлено, що в переважній більшості експериментованих були відсутні знання та уміння правопису ветеринарних термінів іншомовного походження. Ми також показали, що студенти не знають лексичного значення та морфемної будови цих слів, а отже, вони не складають їх активного словника.

Експериментальне навчання здійснювалося з урахуванням програмних вимог, які ставляться до студентів ветеринарних та зооінженерних факультетів, у курсі українського ділового мовлення.

Зміст та структура експериментального навчання подається в таблиці 3.

Таблиця 3

Зміст та структура експериментального навчання

I етап. Ознайомлення студентів з основними правилами освоєння латинізмів (частково грецизмів) українською мовою	
Заняття 1.	Фонетичні особливості освоєння латинізмів та грецизмів українською мовою.
Заняття 2.	Основні граматичні особливості освоєння латинізмів і грецизмів українською мовою.
II етап: ознайомлення з особливостями написання ветеринарних термінів латиномовного походження в українській мові та формування правописних умінь.	
Заняття 3.	Уживання апострофа та м'якого знака у ветеринарних термінах іншомовного походження. Написання я, ю, є після –л– у ветеринарних

	термінах.
Заняття 4.	Подвоєння приголосних у словах іншомовного походження. Спрощення в групах приголосних.
Заняття 5.	Правопис префіксів в іншомовних словах.
Заняття 6.	Правопис голосних <i>-и-</i> та <i>-і-</i> в іншомовних словах. Йотація у словах іншомовного походження.
Заняття 7.	Правопис ненаголошених <i>-е-, -и-, -а-, -о-</i> .
Заняття 8.	Правопис складних слів іншомовного походження.
III етап – повторення вивченого.	
Заняття 9.	Повторення вивченого матеріалу.

Виклад теоретичного матеріалу здійснювався у зіставленні з російськими та латинськими відповідниками. Після презентації орфографічного матеріалу студентам пропонувався комплекс вправ. Серед основних вправ насамперед слід виділити такі: вправи на визначення та пояснення орфограм, вправи на переклад з російської мови українською, на транслітерацію слів з латинської мови українською, на вставляння пропущених літер та розкриття дужок (вирішення орфографічних завдань), записування слів по пам'яті, підбір синонімів, конструювання термінів, визначення морфемної будови та лексичного значення, складання мініописів фізіологічних процесів та органів, словникові диктанти. Усі вправи супроводжуються орфографічним розбором. Таким чином, ми намагалися показати студентам закономірність правопису ветеринарних термінів в українській мові, а також увести їх в активний словник студентів.

Наступним етапом був післяекспериментальний зріз. Формою оціночного контролю в процесі післяекспериментального зрізу була письмова робота, яка складалася із ряду таких завдань: 1) словниковий диктант, 2) списування з пропущеними літерами, 3) переклад слів з російської мови, 4) транслітерація з латинської мови українською, 5) визначення семантики та морфемного складу слів.

Мета післяекспериментального зрізу: визначити рівень орфографічних умінь студентів ветеринарних та зооінженерних факультетів контрольних та експериментальних груп.

Об'єкти контролю констатуючого зрізу були: 1) уміння відтворювати на слух ветеринарні терміни (словниковий диктант); 2) уміння списувати окремі слова, вирішуючи орфографічні завдання; 3) уміння орфографічно правильно записувати слова при їх перекладі з російської мови; 4) уміння транслітерувати слова з латинської мови українською; 5) знання семантики та морфемного складу термінів.

Результати післяекспериментального зрізу подаються в таблиці 4.

Таблиця 4

Результати післяекспериментального зрізу

	1		2		3		4		Середній показник	
	сбн	скн	сбн	скн	сбн	скн	сбн	скн	сбн	скн
КГ1	7,04	0,7	5,08	0,5	5,37	0,53	2,29	0,22	4,94	0,49
КГ2	6,81	0,68	3,4	0,34	4,18	0,41	1,05	0,1	3,86	0,39
КГ3	6,66	0,66	3,66	0,36	3,91	0,39	0,63	0,06	3,72	0,37
Середній показник	7,85	0,78	7,75	0,77	4,49	0,45	1,32	0,13	4,17	0,42
ЕГ1	7,85	0,78	7,75	0,77	7,65	0,76	7,55	0,75	7,7	0,77
ЕГ2	8,16	0,81	7,08	0,7	8,08	0,8	7	0,7	7,58	0,75
ЕГ3	8,55	0,85	7,45	0,74	7,95	0,79	7,95	0,79	7,97	0,79
Середній показник	8,18	0,81	7,42	0,72	7,9	0,79	7,5	0,79	7,75	0,77

Пояснення до таблиць: КГ1 – контрольна група №1. КГ2 – контрольна група №2. КГ3 – контрольна група №3. ЕГ1 – експериментальна група №1. ЕГ2 – експериментальна група №2. ЕГ3 – експериментальна група №3. 1 – завдання №1: словниковий диктант. 2 – завдання №2: Перепишіть слова, розкривши дужки. 3 – завдання №3: Перекладіть подані слова українською мовою. 4 – завдання №4: Транслітеруйте подані слова українською мовою. сбн – середній бал навченості. скн – середній коефіцієнт навченості.

Подамо процентне співвідношення результатів.

За словниковий диктант: у контрольних групах з високим рівнем знань – 17,1%, з середнім – 31,4%, з низьким – 45,8%, з відсутнім – 5,7%. В експериментальних групах: з високим рівнем – 43, 75%, з середнім – 34,38%, з низьким – 21, 87%, з відсутнім – 0%.

За списування слів з вирішенням орфографічних завдань: у контрольних групах з високим рівнем знань – 0%, з середнім – 6%, з низьким – 28,5%, з відсутнім – 65,5%; в експериментальних – з високим рівнем знань – 35%, з середнім – 28%, з низьким – 31%, з відсутнім – 6%.

За написання слів при перекладі з російської мови українською в контрольних групах з високим рівнем знань – 0%, з середнім – 17,5%, з низьким – 34%, з відсутнім – 48,5%, в експериментальних групах з високим рівнем знань – 35%, з середнім – 43%, з низьким – 19%, з відсутнім – 3%.

За транслітерацію слів з латинської мови українською в контрольних групах з високим рівнем знань – 0%, з середнім – 0%, з низьким – 0%, з

відсутнім – 100%; в експериментальних з високим рівнем знань – 28%, з середнім – 41%, з низьким – 28%, з відсутнім – 3%.

Нами також було перевірено знання лексичної семантики та морфемної будови ветеринарних термінів. Результати виявилися такими:

- знання лексичної семантики слів: в експериментальних групах: з високим рівнем – 34,3%, з середнім – 40,7%, з низьким – 22%, з відсутніми знаннями – 3%.

- знання морфемної будови: в експериментальних групах: з високим рівнем – 37,5%, з середнім – 43,75%, з низьким – 18,75%, з відсутністю знань – 0%. У контрольних групах результати післяекспериментального зрізу майже не відрізняються від результатів констатуючого.

Для обробки математичних даних експерименту ми скористалися U-критерієм Манна-Уїтні, який призначений для оцінки різниці між двома вибірками за рівнем якоїсь ознаки, вимірюваної кількісно. Емпіричне значення критерію U відображає те, наскільки велика зона збігу між рядами. Тому, чим менше $U_{\text{емпір.}}$, тим більше ймовірно, що різниця достовірна.

Для обробки даних необхідно виділити гіпотези: H_0 та H_1 .

H_0 – рівень орфографічної компетенції в КГ не нижче за рівень в ЕГ.

H_1 – рівень орфографічної компетенції в КГ нижче за рівень в ЕГ.

Значення U визначається за формулою:

$$U = (n_1 \cdot n_2) + \frac{(n_x \cdot (n_x + 1))}{2} - T_x$$

Де n_1 – кількість експериментованих в КГ;

n_2 – кількість експериментованих в ЕГ;

T_x – більша із двох рангових сум;

n_x – кількість експериментованих – у групі із більшою сумою рангів.

Якщо $U_{\text{емп.}} > U_{\text{крит. } 0,05}$, приймається H_0 . Якщо $U_{\text{емп.}} \leq U_{\text{крит. } 0,05}$, H_0 відкидається.

Проведемо зіставлення загальних результатів *передекспериментального та післяекспериментального зрізу*.

Підрахуємо рангові суми за вибірками студентів контрольних та експериментальних груп. В КГ – 684 одиниці, в ЕГ – 1594 одиниці.

Скористуємося тепер формулою для обчислення $U_{\text{емпір.}}$

$$U_{\text{емпір.}} = (35 \cdot 32) + (32 \cdot (32 + 1)) : 2 - 1594 = 54.$$

Критичними значеннями для відповідних n є такі:

$$U = 428 (p \leq 0,05)$$

374 ($p \leq 0,01$)

$U_{\text{емпір.}} < 374$, а отже, не входить у критичну зону ($U_{\text{емпір.}} < U_{\text{крит.}}$), що дає підстави прийняти гіпотезу H_1 , а H_0 відкинути.

У результаті обробки даних проведеного експериментального дослідження нам вдалося дійти таких висновків: 1) використання зіставлень із латинською та російською мовами під час навчання правопису ветеринарних термінів має позитивний вплив на формування орфографічної компетенції студентів ветеринарного та зооінженерного профілю; 2) найбільш ефективним є використання зіставлень для формування умінь вирішувати орфографічні завдання під час вибору варіанта написання слова; 3) найдоцільніше зіставлення використовувати при навчанні основних правил транслітерації та транскрипції термінів українською мовою, при вивченні написань таких орфограм: написання ненаголошених *-e-*, *-и-* в коренях слів, написання ненаголошених *-e-*, *-и-* в префіксах *дес-*, *дис-*, написання літер *-и-*, *-і-* після приголосних; подвоєння приголосних; 4) наведені вище орфограми краще засвоюється за таких умов: а) знання морфемної будови слів, б) виконання перекладів слів з російської та латинської мов, в) впровадження зіставлень написань слів у трьох мовах; 5) трилінгвальні зіставлення необхідно поєднувати з такими завданнями: з морфемним та етимологічним аналізом слів, з заучуванням їх семантики та введенням у активний словник (при вивченні графічних засобів пом'якшення приголосних в термінах іншомовного походження, а також йотації між двома голосними), з систематичним орфографічним розбором, письмом по пам'яті, диктантами, списуваннями.

Математична обробка даних підтвердила висунуту гіпотезу про позитивний вплив систематичних трилінгвальних зіставлень на підвищення рівня орфографічної компетенції студентів ветеринарного та зооінженерного профілю.

Використана література:

1. Полтева-Лазарис В.И. Изучение правописания наиболее трудных корней русских слов в V–VI классах восьмилетней школы. – Омск, 1961. – 103 с.
2. Пронина И. В. Изучение трудных слов с применением этимологического анализа. – М.: Просвещение, 1964. – 99 с.
3. Чак Є. Складні питання граматики та орфографії. – К.: Радянська школа, 1978. – 128 с.
4. Шевчук М. працюємо оперативно / Урок повторення за темою “складні випадки правопису різних частин мови. 10 клас” // Українська мова і література в школі. – 221. – №1. – С.100 – 103.
5. Арват Н.Н., Арват Ф.С. Сопоставительное изучение русского и украинского языков в школе. Пособие для учителей. – К.: Радянська школа, 1989. – 192 с.
6. Балян А.А. Анализ орфографических ошибок учащихся V класса армянской школы и пути их преодоления. Автореф. ... канд. пед. наук. – Ереван, 1955. – 22 с.

7. Бекмуратова В.Е. Методика обучения русской орфографии в 5-ом классе туркменской школы. Автореф.канд.пед.наук. – Ашхабад, 1971. – 19 с.
8. Бурденюк Г.М., Григорьевский В.М. Языковая интерференция и методы ее выявления. – Кишинев: Штиинца, 1978. – 127 с.
9. Давлетов Р.Р. Сопоставление как методический прием при обучении русскому языку учащихся национальной школы /На уровне лексики/: Автореф. дис.канд.пед.наук. – М., 1991. – 17 с.
10. Коваль А.П. Сравнительная эффективность орфографических упражнений по русскому языку в младших классах школ с украинским языком преподавания. Автореф. ... канд. пед. наук. – К., 1969. – 21 с.
11. Коломийченко О.Ф. Обучение украинской орфографии в условиях близкородственного билингвизма: 5-7 классы. Автореф. ... канд. пед. наук. – К., 1991. – 24 с.
12. Мельниченко И.Н. Осуществление взаимосвязи украинского и русского языков в обучении орфографии русского языка. Пособие для учителей-словесников восьмилетней школы. – К.: Радянська школа, 1966. – 134 с.
13. Мельниченко И.Н. Принципы взаимосвязи при параллельном обучении русской и украинской орфографии в школах УРСР. Автореф. ... канд. пед. наук. – К., 1965. -16 с.
14. Петров Г.П. Сопоставительная лингвистика и обучение иностранным языкам в условиях двуязычия. – Чебоксары: Чуваш. ун-тет, 1976. – 107 с.
15. Сергиевский А.П. Сопоставление как средство обобщающего повторения орфографического материала в средней школе. Автореф. ... канд. пед. наук. – М., 1964. – 24 с.
16. Гурвич П.Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков. – Владимир: Владимирск. гос. пед. ин-т, 1980. – 104 с.

*Копняк Н.Б.
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ЩЕ РАЗ ДО ПИТАННЯ ВИБОРУ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ В УКРАЇНІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ

Сучасна реформа системи освіти та реалії нашого життя потребують вдосконалення методології та методики оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів. Розробка системи оцінювання вимагає глибоких теоретичних та прикладних досліджень.

В умовах введеної в Україні 12-бальної системи оцінювання діяльності учнів продовжуються пошуки нових ефективних методик оцінювання, предметом дослідження в яких на сьогодні є не лише визначення компетенцій, знань, навичок та вмінь, що потребують оцінювання, а і визначення ефективної шкали оцінювання та методичних шляхів її застосування. Ми вважаємо, що в умовах особистісно-орієнтованого навчання потрібно, окрім іншого, враховувати розвиток особистості, а не лише кількісні характеристики набутих знань.